

Kaunis oodi Helsingin kansansivistyksestä

Marjaliisa Hentilä

Samu Nyström. 2014. Oodi sivistykselle. Helsingin työväenopisto 100 vuotta, Helsinki: Minerva. 215 s.

Työväenhistorian tutkimuksissani olen useita kertoja törmännyt asiakirjoihin, joissa keskusteltiin siitä, että Helsinkiin tulisi perustaa työssäkäyvälle väestölle opisto, työväenopisto. Ajatus oli esillä erityisesti Helsingin työväenyhdistyksen (HTY) piirissä, kun sitä 1880- ja 1890-luvulla johtivat liberaalit porvarit. HTY järjesti laajaa luentotoimintaa. Kansansivistys sai merkitystä kansakunnan kohottajana, rakentajana ja raitistajana.

Sittemmin itsenäinen työväenliike ajoi työväenopistojen asiaa pontevasti. Tehdessäni elämäkertaa työväenjohtaja ja ministeri Matti Paasivuoresta huomasin, että hän edusti HTY:tä vuoden 1903 valiokunnassa, joka valmisteli K. J. Ståhlbergin johdolla työväenopiston perustamista ja tilakysymystä. Hyvää tahtoa oli, mutta kyse oli rahasta sekä talon sijainnista, eikä ratkaisua saatu aikaiseksi.

Jahkailuvaihetta kesti kymmeniä vuosia, vaikka työväenopiston perustamiseen oli kasvavassa Helsingissä huutava sosiaalinen tilaus. Viimein vuonna 1914 Helsingin työväenopisto perustettiin. Omien toimitilojen saaminen kesti kuitenkin vielä pitkään. Opiston oli aluksi toimittava vuokratiloissa muun muassa HTY:llä, Koiton talolla, Työmies-lehden talossa ja kouluilla.

Samu Nyströmin Helsingin työväenopiston historiaa avaava teos valottaa opiston alkuvaiheiden ohella kiinnostavalla tavalla myös sitä, ketkä luennoilla ja kurseilla oikein kävivät. Alussa joka kolmannella opiskelijalla ei ollut minkäänlaista koulutusta, ja siksi myös kansakoulukurssien tarjoaminen aikuisille oli välttämätöntä. Kielten opiskelu oli työväenopistossa perustamisesta lähtien suosittua. Esimerkiksi palvelijat ja myyjät opiskelivat kieliä saadakseen parempaa työtä.

Alkuvaiheessa suuret yleisöluennot pidettiin Koiton talon ja Helsingin työväentalon juhlasaleissa. Luennot keskeytettiin välillä siksi aikaa, että luennoitsijat vaihtoivat taloa – näin yleisö sai samalla istumalla kuulla kaksi korkeatasoista esitelmää eri aiheista. Nyström esittelee opiston historian ”tähtiluennoitsijoita” – joista yksi oli Matti Paasivuori, joka mitä ilmeisimmin luennoi työväenhistoriasta.

Vuonna 1927 muurattiin Helsinginkadun opistotalon peruskivi. Kaupunginvaltuutettu Matti Paasivuori ei ollut ratkaisevassa asemassa paikasta päätettäessä, mutta hän varmasti riemuitsi siitä, että talo rakennettiin hänen kotitalonsa viereen. Opistotalon lopullista avajaispäivämäärää en löytänyt.

Opiskelijat harrastivat ja viettivät vielä 1950-luvulla paljon vapaa-aikaa yhdessä. Oppilaskunta muodosti yhteisön, joka järjesti tanssia ja retkiä sekä teki omia lehtiä. Työväenopisto hankki oppilaskunnalle jopa oman kesänviettopaikan. Työväenopistolaisen identiteettiä, ”toveruuden” ja yhteisöllisyyden häviäminen näyttää kadonneen opiskelijoiden elin- ja koulutustason kohotessa. Nykyisin jo joka kolmas työväenopisto-opiskelija on korkeakoulutettu.

Naiset ovat muodostaneet koko työväenopiston historian ajan opiskelijoiden enemmistön. Itsensä kehittäminen taideaineiden, kädentaitojen, kielten, liikunnan tai sukututkimuksen avulla on suosittua. Työväenopisto on naisten ja hyvin koulutettujen naisten harrastus-

ten mahdollistaja.

Etsin kirjasta pohdintaa siitä, miten työväenopiston olemassaoloa tänä päivänä perustellaan. Kuka on se itseään kehittävä työläinen, joka nykyään opiskelee tai harrastaa työväenopistossa? Kuinka suuri osa opiskelijoista on ulkomaalaisia bussikuskeja tai metron siivoojia? Yhtä lailla kaipasin teokseen analyysiä siitä, miten opiston alkuaikojen tiivis kytkentä työväestöön ja työväenliikkeeseen on muuttunut ajan saatossa ja ovatko johtokuntien tai oppilaskuntien kokoonpanot heijastaneet tätä muutosta.

Samu Nyströmin näkökulma Helsingin työväenopiston satavuotiseen historiaan on vahvasti sentralistinen: se on talon johtajien, opettajien ja opiston henkilökunnan työn ja tehtävien muuttumisen näkökulma. Sadassa vuodessa Helsingin työväenopisto on kasvanut yhden miehen vetämästä opistosta merkittäväksi eri alojen opettajien työllistäjäksi. Nykyisin työväenopisto tarvitsee 40 päätoimista ja 800 tuntiopettajaa. Henkilökunnan taso on Helsingin työväenopistossa ollut aina korkea, sillä yliopistokaupungissa on ollut mahdollista saada hyviä opettajia.

Teoksessa esiteltyjä tietoja Helsingin kaupungin kehityksestä ja aikuiskasvatuksen tarpeen kasvusta olisi voinut havainnollistaa vaikkapa tilastoin tai kaavioin väestön kasvusta ja muiden sosiaalisten indikaattorien kehityksestä. Eri kaupunginosien historiaan perehtyminen taas olisi laajentanut kirjan näkökulmaa myös lähiöihin. Joka tapauksessa Nyström liittyy tutkimuksensa eri aikakausiin kiinnostavilla kuvauksilla opiskelijoiden taustoista ja kurssitarjonnasta sekä juhlakirjaan kuuluvalla hersyvällä kuvituksella.

Marjaliisa Hentilä toimii erikoistutkijana Työväen Arkistossa ja on talous- ja sosiaalhistorian dosentti Helsingin yliopistossa.